

Den rike mannen och Lasarus

I detta kapitel skall vi studera den bibeltext många använder som bevis för att människan har ett fortsatt medvetande efter insomnandet (döden). Texten handlar om den rike mannen och Lasarus:

*“Det var en rik man som klädde sig i purpur och fint linne och levde var dag i glädje och fest. Men vid hans port låg en fattig man som hette Lasarus, full av sår. Han längtade efter att få äta sig mätt på det som föll från den rike mannens bord. Ja, hundarna kom och slickade hans sår. Så dog den fattige och fördes av änglarna till platsen vid Abrahams sida. Även den rike dog och begravdes. När **han plågades i helvetet [hades]**, lyfte han blicken och fick se Abraham långt borta och Lasarus hos honom. Då ropade han: Fader Abraham, förbarma dig över mig och skicka Lasarus att doppa fingerspetsen i vatten för att svalka min tunga, ty **jag plågas i denna eld**. Men Abraham svarade: Mitt barn, kom ihåg att du fick ut ditt goda medan du levde, under det att Lasarus fick ut det onda. Nu får han tröst och du plåga. Och till allt detta kommer att det är en stor gapande klyfta mellan oss och er, för att de som vill gå över härifrån till er inte skall kunna det och för att inte heller någon därifrån skall kunna komma över till oss. Den rike mannen sade: Då ber jag dig, fader, att du skickar honom till min fars hus för att varna mina fem bröder, så att inte de också kommer till detta **pinorum**. Men Abraham sade: De har Mose och profeterna. Dem skall de lyssna till. Nej, fader Abraham, svarade han, men om någon kommer till dem från de döda, omvänder de sig. Abraham sade till honom: Lyssnar de inte till Mose och profeterna, kommer de inte heller att bli övertygade ens om någon uppstår från de döda.”¹*

I denna text finns information som talar för att vi bör vara försiktiga med att tolka den alltför bokstavligt. Thomas B. Thayer har i sin bok *The Origin and History of the Doctrine of Endless Punishment* (1855), förklarar att berättelsen om den rike mannen och Lasarus i själva verket bör ses som en liknelse och inte som en bokstavlig skildring av människans framtid:

*“It must also be remembered that **this is only a parable, and not a real history**; for, as Dr. Whitby affirms, 'we find this very parable in the Gemara Babylonicum.' The story was not new, then, not original with Christ, but known among the Jews before He repeated it. He borrowed the parable from them, and employed it to show the judgment which awaited them. He represented the spiritual favors and privileges of the Jews by the wealth and luxury of the rich man, and the spiritual poverty of the Gentiles by the beggary and infirmity of Lazarus.”²*

Enligt Thomas B. Thayer är denna berättelse i själva verket en liknelse och inte en verklig historia. Men finns det verkligen belegg i Bibeln för att detta stämmer? Faktum är att det finns en mängd belegg för att denna berättelse inte kan utgöra en verklig skildring av människans livsöde varken före eller efter den slutliga domen.

Låt oss börja med att se på de belegg som visar att det inte kan handla om en verklighet efter den slutliga domen. Det första belegget är att den rike mannen beskrivs befinna sig i *Hades* (hebr.

¹ Luk. 16:19-31

² <http://www.tentmaker.org/books/OriginandHistory.html> 2009-11-04

Sheol), vilket här har översatts med "helvetet". Men *Hades* är inte platsen för människans slutdestination, vilket vi kan se både i Jesu undervisning om *Gehenna* (se under *Gehenna*) och i skildringen av den slutliga domen i Uppenbarelseboken 20. *Hades* är istället en förvaringsplats för människan i *väntan* på uppståndelsen. Anders Sjöberg, EFS missionsföreståndare, har i tidningen Dagen visat att *Hades* inte bör förknippas med ordet "helvete": "NT använder två ord i grundtexten: 'Hades' och 'Gehenna', där det senare ligger bakom vårt ord 'helvete'."³ Det är alltså *Gehenna* som brukar kopplas till ordet "helvete" och inte *Hades*. Även E. W. Bullinger har i sin artikel *The Rich Man and Lazarus: An Intermediate State?* beskrivit hur han såg på *Hades*:

*"The Scriptures are also positive and numerous which declare the 'Hades', where the Rich Man is said to be 'buried' is always represented as a place of silence. 'There is no work, nor device, nor knowledge in the grave (Heb. Sheol) whither thou goest' (Ecc. 9:10) ... Hades means the 'grave' (Heb. Sheol): not in Heathen mythology, but in the Word of God ... Hades is never elsewhere mentioned as a place of fire. On the contrary, it is itself to be 'cast into the lake of fire' (Rev. 20:14)."*⁴

Här ser vi att *Hades* själv skall kastas i eldsjön vid den slutgiltiga domen, vilket ytterligare visar att denna plats inte har något med människans slutdestination att göra. Eftersom den rike mannen i denna berättelse beskrivs befinna sig i *Hades* (v. 23) kan vi därför dra slutsatsen att den inte kan utgöra en skildring av människans slutliga livsöde.

Det andra belägget för att denna berättelse inte kan utgöra en verklig skildring av människans livsöde efter den slutliga domen, är den rike mannens önskan till Abraham. Han bad Abraham att skicka Lazarus "till min fars hus för att varna mina fem bröder, så att inte de också kommer till detta pinorum". Om den rike mannen beskrivs befinna sig i den eviga eldsjön efter domens dag, hur har då hans bröder lyckats undkomma denna dom? Varför har inte de blivit dömda? Och om de blivit dömda, hur kan de då vara ovetande om detta pinorum?

Det tredje belägget hittar vi i Uppenbarelseboken där det står att ingen "sorg och ingen gråt och ingen plåga"⁵ skall finnas mer. Om nu avståndet mellan Abraham och den rike mannen är så pass kort att samtal mellan de båda kan ske obehindrat, vilket typ av himmelrike blir det då för de troende? Att dagligen få se och höra sina nära och kära vråla av smärta kan väl knappast ses som ett himmelrike där ingen sorg och gråt existerar. Denna berättelse bör alltså inte ses som en redogörelse för hur livet kommer att se ut för människan efter den slutliga domen.

Låt oss därför gå vidare med de många belegg som visar att berättelsen om Lazarus och den rike mannen inte heller kan skildra tiden före denna dom. Det står att den rike mannen bad Abraham att "skicka Lazarus för att doppa **fingerspetsen** i vatten för att svalka min **tunga**". Varifrån fick Lazarus sin fingerspets och varifrån fick den rike mannen sin tunga? I Predikaren står det att "stoftet vänder åter till den jord det kommit ifrån".⁶ Om stoftet vänder åter till jorden efter människans död, var kom då dessa kroppsdelar från? E. W. Bullinger har tagit upp samma frågeställning i sin artikel *The Rich Man and Lazarus: An Intermediate State?*:

³ <http://www.dagen.se/dagen/Article.aspx?ID=151561> 2009-11-04

⁴ <http://philologos.org/%5F%5Feb%2Drml/> 2009-11-04

⁵ Upp. 21:4

⁶ Pred. 12:7

“There is the further difficulty as to how a man who has been actually buried, could think without a brain, or speak without a tongue. How can the spirit speak, or act apart from the physical organs of the body? This is a difficulty our friends cannot get over: and so they have to invent some theory (which outdoes the Spiritists' invention of an 'Astral body') which has no foundation whatever in fact: and is absolutely destitute of anything worthy of the name 'evidence' of any kind whatsoever.”

Det finns ännu en problem med berättelsen för ämnet. Även om det inte framgår i texten att Lasarus, liksom den rike mannen och Abraham, hade ett tydligt medvetande, får vi ändå utgå från att han hade det. Men ett sådant tydligt medvetande står i skarp kontrast till en mängd andra texter i Bibeln:

“Vänd tillbaka, HERRE, rädda min [Davids] själ, fräls mig för din nåds skull. Ty i döden tänker ingen på dig, vem tackar dig i dödsriket [sheol]?”⁷

“I graven [sheol] dit du går kan man inte verka eller tänka, och där finns ingen kunskap eller vishet.”⁸

“De många som sover i mullen skall vakna, några till evigt liv, andra till förakt och evig skam.”⁹

Enligt kung David kan man varken tänka på HERREN eller tacka Honom i *Sheol (Hades)*. Salomo sade att man varken kan verka eller tänka på den platsen. Daniel gick ännu ett steg längre när han sade att alla, både goda och onda, befinner sig i ett sovande tillstånd. Är dessa verser verkligen förenliga med berättelsen om den rike mannen och Lasarus? Ett annat problem är att deras fortsatta existens efter döden helt och hållet beror på om själen är odödlig eller inte. Men som vi tidigare har sett är detta ett påhitt av grekisk filosofi, speciellt platonismen, och inte något Bibeln står bakom (se under *Människans dödliga natur*).

Om berättelsen om den rike mannen och Lasarus utgör en faktisk skildring av människans livsöde efter döden, kan man undra vad syftet är med den framtida uppståndelsen och domen. Om de goda kommer till Abrahams sköte och de onda till en eldsjö, har de då inte redan fått ut sin lön respektive sitt straff? Sade inte Abraham till den rike mannen att *“du fick ut ditt goda medan du levde, under det att Lasarus fick ut det onda. Nu får han tröst och du plåga”*? Men andra ord har de redan blivit dömda. Men i Uppenbarelseboken står det att domen skall drabba jordens invånare först efter att Jesus har kommit tillbaka och *“gärningarnas böcker”* öppnats:

“Och jag såg de döda, både stora och små, stå inför tronen. Och böcker öppnades, och ännu en bok öppnades, livets bok. Och de döda blev dömda efter sina gärningar, efter vad som stod skrivet i böckerna.”¹⁰

Här står det att de blev dömda efter vad som stod skrivet i böckerna. Problemet är att böckerna inte har öppnats än. Och om böckerna inte har öppnats än, hur har då den rike mannen kunnat bli dömd

⁷ Ps. 6:5-6

⁸ Pred. 9:5, 10

⁹ Dan. 12:2

¹⁰ Upp. 20:12

och hamnat i en eldsjö (om än inte den i Uppenbarelseboken)? Ett annat dilemma i samband med Uppenbarelseboken 20 är att inte alla avlidna människor befinner sig i *Hades* utan i havet:

*“Och havet gav igen de döda som fanns i det, och döden och helvetet [Hades] gav igen de döda som fanns i dem.”*¹¹

Vet någon hur livet är i havet för de döda? Finns det kanske även där en speciell “avdelning” med lidande människor, likt den ”avdelning” där den rike mannen anses befinna sig?

Det som ytterligare styrker att berättelsen om Lazarus och den rike mannen är en liknelse istället för en verklig händelse, hittar vi i de föregående kapitlen. Redan i kapitel 14 började Jesus berätta en rad liknelser för sina åhörare. Det grekiska ordet för liknelse är *parabolé* och förekommer 50 gånger i Nya testamentet. I vers 7 ”berättade han en liknelse [*parabolé*] för dem”, vilken handlar om att inte välja den främsta platsen vid bordet. Denna åtföljs av liknelsen om den stora måltiden. Han uppmanade även de skaror som följde honom att beräkna kostnaden innan man börjar bygga, samt vilka konsekvenserna blir av att gå ut strid mot en armé som är större än ens egen. I kapitlet därefter hittar vi liknelsen om det återfunna fåret, det återfunna myntet och den återfunne sonen. Kapitel 16 fortsätter sedan med liknelsen om den ohederlige förvaltaren, tillsammans med en varning att inte tjäna den ohederlige mammon. Det intressant är att ordet *parabolé* (liknelse) endast återfinns två gånger i alla dessa liknelser (förutom i överskrifterna), nämligen i 14:7 och 15:3. Trots detta tolkar vi även de andra som liknelser.

Varför måste det därför anses osannolikt att Jesus, efter alla dessa liknelser, berättade ännu en liknelse för dem, nämligen den om den rike mannen och Lazarus? Dessutom kan vi jämföra de inledande orden “*det var en rik man*” (16:19) med de inledande orden i liknelsen om den ohederlige förvaltaren (16:1): “*Det var en rik man.*” Alltså exakt samma ord! Anledningen att vi accepterar liknelsen om den ohederlige förvaltaren som just en liknelse är för att detta står i överskriften, trots att ordet *parabolé* inte finns någonstans i texten. Om nu båda berättelserna börjar med orden “*det var en rik man*”, varför skall då endast den första berättelsen anses vara en liknelse, medan den andra inte skall anses vara det? Det finns dessutom snarlika, inledande ord även i flera av de andra liknelserna i Lukasevangeliet (12:16; 14:16; 15:11; 19:12; 20:9). Ett annat belegg för att det hela handlade om en liknelse och inte en verklig händelse, förstår vi utifrån Jesus egna ord. När han vid ett tillfälle (några kapitel tidigare i samma evangelium) talade till folket sade han till lärjungarna:

*“Ni har fått del i Guds rikets hemlighet. Men de som står utanför får allt i liknelser, för att de skall se med sina ögon och ändå inte se och höra med sina öron och ändå inte förstå och omvända sig och få förlåtelse ... Han talade bara i liknelser till dem. Men när han var ensam med sina lärjungar förklarade han allt.”*¹²

Om Jesus normalt sett talade till folket i liknelser, varför skulle han då ha gett dessa fariséer en av Bibelns tydligaste beskrivningar av hur livet efter döden ser ut. Själva sanningen är att han inte gjorde det. Även E. W. Bullinger har i sin artikel *The Rich Man and Lazarus: An Intermediate State?* förklarat att Jesus inte lärde dem en biblisk doktrin utan gav dem en liknelse baserad på deras egen traditionella uppfattning om livet efter döden:

¹¹ Upp. 20:13

¹² Mark. 4:11-12, 34

“He does not call it, or give it as one of His own Parables; but He at once goes on to give another example from the traditions of the Pharisees, in order to judge them out of their own mouth. A parable of this kind need not be true in itself, or in fact; though it must be believed to be true by the hearers, if not by the speaker. No more than Jotham’s parable of the Trees speaking (Judges 9:7-15).”

För utifrån sammanhanget förstår vi att det var till just fariséerna Jesus riktade sina ord. Orden till dessa som *“älskade pengar, och de hånade honom”* (16:14) är tydligt kopplade till de inledande orden *“det var en rik man som klädde sig i purpur och fint linne och levde var dag i glädje och fest”* (16:19). Uppenbarligen talade Jesus till dessa fariséer som precis hade hånat honom. Men hur gör vi då med namnet Lasarus? Skulle Jesus verkligen ha använt sig av en liknelse med ett specifikt människonamn om denna liknelse inte har någon grund i Bibeln? Även om personnamn inte är vanligt förekommande i samband med liknelser går de ändå att hitta. I Hesekiel 23 talade Gud följande ord till Hesekiel:

“Du människobarn, det var en gång två kvinnor, döttrar till en och samma mor. De bedrev otukt i Egypten, ja, redan i sin ungdom bedrev de hor. Där kramade man deras bröst och där smektes deras jungfruliga barm. Den äldre hette Ohola och hennes syster Oholiba. De blev mina och födde söner och döttrar. Namnet Ohola står för Samaria och Oholiba för Jerusalem.”¹³

De båda namnen Ohola och Oholiba i denna liknelse ger stöd för att Jesus mycket väl kan ha använt sig av namnet Lasarus när han talade till fariséerna. Detta styrks även av det faktum att det i judisk litteratur förekommer liknelser med specifika namn. Den kristne teologen och advokaten Edward William Fudge har visat på detta i sin bok *The Fire that Consumes*:

“The plot of the parable, the reversal of earthly fortunes after death, was familiar in popular Palestinian stories of Jesus’ time. Hugo Gressman cites a Greek parallel from a first-century Egyptian papyrus, and says there are at least seven versions of the story in Jewish literature. One of the most famous involved a poor student of the Law and a rich publican named Bar Ma’jan.”¹⁴

Avslutningsvis bör tilläggas att det finns en logisk förklaring till att Jesus valde just namnet Lasarus. Om vi studerar tidsramen mellan hans liknelse och uppväckandet av hans vän Lasarus i Betania, ser vi att denna tidsram var kort. När sedan Jesus uppväckte Lasarus från de döda blev därför fariséerna, de hans ord i första hand var riktade mot, tydligt påmind om liknelsens avslutande ord:

“Abraham sade till honom [den rike mannen]: ‘Lyssnar de inte till Mose och profeterna, kommer de inte heller att bli övertygade ens om någon uppstår från de döda.’”

¹³ Hes. 23:1-4

¹⁴ Edward William Fudge. *The Fire that Consumes - A Biblical and Historical Study of the Doctrine of Final Punishment*. iUniverse.com, Inc., 2001 (s. 203-204).